

MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG DẠY MÔN DỊCH Ở KHOA TRUNG - NHẬT

Trần Tuyết Hạnh *

Tóm tắt: Chất lượng đào tạo phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố, như chương trình giảng dạy, giáo trình, tài liệu học tập, việc tổ chức giảng dạy, v.v. Trong khuôn khổ bài viết này, tác giả chỉ tập trung vào thực trạng vấn đề giảng dạy môn Biên dịch tại Khoa Trung - Nhật, Trường Đại học Kinh doanh và Công nghệ Hà Nội. Bài viết cũng giới thiệu một số phương diện giáo học pháp biên dịch nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy môn Biên dịch như cách lựa chọn văn bản nguồn, phân tích văn bản nguồn, vận dụng lý thuyết vào thực hành biên dịch,... Theo kinh nghiệm giảng dạy môn Dịch của cá nhân tác giả, xét về mặt lý thuyết hay thực hành dịch, những phương diện giáo học pháp nêu trên đều ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng giảng dạy môn Biên dịch nói chung.

Từ khóa: Giải pháp, nâng cao chất lượng giảng dạy, Khoa Trung - Nhật.

Summary: The quality of training depends on many factors, such as training curricula, learning materials, teaching organization, etc. In the framework of this article, the author only focuses on the current situation of teaching translation at the China - Japanese Faculty, Hanoi University of Business and Technology. The article also introduces a number of aspects of teaching translation in order to improve the quality of teaching translation such as selecting source documents, analyzing source documents, applying theory to translation practice, etc. According to the author's personal experience in teaching translation, in terms of theory or practice of translation, the above aspects of teaching and learning directly affect the quality of teaching translation in general.

Keywords: Solutions, improving teaching quality, China- Japanese Faculty.

1. Thực trạng giảng dạy môn Biên dịch tại Khoa Trung - Nhật

Có nhiều yếu tố tác động trực tiếp đến chất lượng giảng dạy Biên dịch nói chung và giảng dạy môn Biên dịch tại Khoa Trung - Nhật nói riêng. Những kiến thức giáo học pháp trong dịch thuật, như chọn văn bản nguồn, phân tích văn bản nguồn, vận dụng lý thuyết vào thực

hành biên dịch,... đã được Khoa đưa vào giảng dạy cho sinh viên trước khi sinh viên học thực hành dịch. Tuy nhiên, những kiến thức này mới chỉ dừng lại ở mức rất sơ lược, cuờì ngựa xem hoa. Vì vậy, khi học thực hành dịch, sinh viên vẫn rất lúng túng trong vấn đề xử lý và chuyển đổi ngôn ngữ từ văn bản nguồn sang ngôn ngữ văn bản dịch, dẫn đến

* Trường ĐH KD&CN Hà Nội

hiệu quả học dịch còn hạn chế. Dưới đây tác giả bài viết sẽ giới thiệu sơ lược các phương diện giáo học pháp vừa nêu nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy Biên dịch tại Khoa.

2. Một số phương diện giáo học pháp biên dịch

2.1. Chọn văn bản nguồn

Trong lĩnh vực giáo học pháp biên dịch, có những nguyên tắc khác nhau về lựa chọn văn bản sử dụng, ví dụ như tính phù hợp, độ khó, loại hình, độ dài, tính hấp dẫn, tính thời sự,... Tuy nhiên, những nguyên tắc này chưa được chú ý một cách thỏa đáng. Những văn bản đưa vào giờ dạy biên dịch tại Khoa Trung - Nhật chủ yếu là lấy từ báo chí (phần nhiều là báo mạng). Những văn bản này đề cập đến nhiều chủ đề khác nhau theo chương trình giảng dạy được phê duyệt. Nội dung chủ yếu là những bản tin, tức là những văn bản có chức năng chủ đạo là thông tin. Vì thế, có thể nói những văn bản đưa vào giờ dạy biên dịch còn rất đơn điệu. Điều này chưa phù hợp với thực tiễn dịch thuật vô cùng phong phú và đa dạng, với sự xuất hiện của nhiều loại hình văn bản khác nhau. Một số sinh viên ra trường cho biết là nhiều khi họ lúng túng không biết cách dịch những văn bản như quảng cáo, chính luận,... như thế nào cho chuẩn, cho lưu loát, cho hay, bởi vì những loại hình văn bản này hầu như không được luyện dịch trong thời gian học tại Khoa.

Tất nhiên, ai cũng hiểu là không thể đưa tất cả mọi loại hình văn bản trong thực tiễn dịch thuật vào chương trình giảng dạy được. Nhưng có lẽ sẽ hợp lý

hơn, nếu cho sinh viên luyện dịch với các loại hình văn bản phổ thông nhất. Vì thế, cần xác định ưu tiên lựa chọn và đưa vào giảng dạy những loại hình văn bản thông dụng nhất trong thực tế, như thư giao dịch thương mại, hướng dẫn sử dụng,... (thuộc loại hình văn bản thiên về chuyên ngành); biên bản hội nghị, hợp đồng, văn bằng/chứng chỉ (thuộc loại hình văn bản thiên về thông tin); văn bản quảng cáo (thuộc loại hình văn bản thiên về chức năng kêu gọi), v.v.

2.2. Phân tích văn bản nguồn

Vì trong giáo trình biên dịch của Khoa chỉ có những văn bản thiên về chức năng thông tin, nên không nhận thấy sự cần thiết phải diễn đạt rõ ràng và tường minh những yêu cầu đối với bản dịch để người dịch (ở đây là sinh viên) có cơ sở phân tích chi tiết văn bản nguồn phục vụ cho giai đoạn chuyển đổi sang ngôn ngữ của văn bản dịch. Và cũng bởi không có phần mô tả chức năng bản dịch, nên người học cũng không đủ cơ sở để thực hiện được tốt bước phân tích văn bản nguồn.

Trong giờ biên dịch, mọi người thường đặc biệt coi trọng những bài luyện thực hành dịch, tức là bước tạo bản dịch. Dựa vào phương châm “luyện mãi sẽ giỏi”, người dạy thường xuyên yêu cầu người học thực hiện hoàn chỉnh bước tái tạo văn bản, tức là lúc nào cũng phải có một sản phẩm dịch, hay nói cách khác, đang tập trung một cách thái quá vào việc tạo ra sản phẩm dịch, chứ không quan tâm đến cả quá trình dịch với những giai đoạn khác nhau theo một quy trình chặt chẽ. Xét về phương diện lý thuyết

và thực hành biên dịch, cách tiếp cận trên chưa thực sự phù hợp với những yêu cầu của nghề biên dịch. Năng lực tạo văn bản vững vàng trong biên dịch có lẽ chỉ có thể được hình thành trên cơ sở phân tích văn bản nguồn một cách hợp lý. Ngoài ra, sinh viên cũng cần phải nắm được những giai đoạn khác nhau trong cả quá trình dịch và thứ tự hợp lý của các giai đoạn này. Cách tiếp cận vấn đề như vậy sẽ giúp người học hoàn thiện một cách có hệ thống các kỹ năng trong dịch thuật, ví dụ như năng lực tìm hiểu văn bản, năng lực xác định loại hình văn bản và phân tích văn bản, năng lực tra cứu, chỉnh sửa bản dịch thô,... Vì vậy, việc rèn luyện cho sinh viên kỹ năng phân tích văn bản nguồn là vô cùng cần thiết.

2.3. Vận dụng lý thuyết vào thực hành biên dịch

Có thể nói, chương trình giảng dạy biên dịch tại khoa Trung - Nhật nằm ở phần thực hành dịch. Trong môn Biên dịch, phần thực hành dịch được quan tâm một cách đặc biệt, cụ thể chương trình chỉ dành thời lượng 2 TC (tương đương 30 tiết học) cho phần Lý thuyết dịch, nhưng có đến 8 TC dành cho phần thực hành dịch. Như vậy, thời lượng dành cho phần Lý thuyết dịch chỉ chiếm 1/4 tổng thời lượng (số tiết học) môn học. Tỷ lệ này dù không nói lên được nhiều về chất lượng giảng dạy, nhưng cũng có thể cho thấy là phần thực hành biên dịch được ưu tiên một cách đặc biệt. Vì vậy, trong quá trình giảng dạy thực tế, người dạy có thể điều chỉnh để việc giảng dạy biên dịch không chỉ tập trung vào giai đoạn sản sinh văn bản, mà còn nên tập trung

vào cả giai đoạn tiếp nhận văn bản nguồn nữa. Có nghĩa là trong giảng dạy, cần phải ưu tiên đến vấn đề định hướng quá trình dịch, chứ không phải chỉ quan tâm đến định hướng sản phẩm dịch.

Vì trong giờ biên dịch tại Khoa hiện nay, vẫn đang rất chú trọng đến việc dạy và giao bài tập thực hành dịch, nên không có được sự cân đối cần thiết giữa phần lý thuyết và thực hành dịch. Điều này là một trở ngại lớn đối với quá trình luyện tập dịch một cách có hệ thống cho sinh viên. Có thể dạy xen kẽ lý thuyết và thực hành, nên tránh việc quá chú trọng đến lý thuyết hoặc thực hành dịch một cách thuần túy, bởi cả hai cách tiếp cận này đều không có tác dụng nhiều đến việc rèn luyện và củng cố những năng lực cần thiết trong dịch thuật.

Mục tiêu của việc đào tạo biên dịch là giúp người học có phương pháp để có thể tự tin trong hoạt động nghề nghiệp sau này. Vì thế, cần phải tạo ra và giữ được sự cân đối giữa hai phần lý thuyết và thực hành thông qua những phương pháp tổ chức giảng dạy hợp lý.

Trong những bài luyện thực hành biên dịch, cần quan tâm đến những giai đoạn khác nhau. Trong quá trình đó cũng không được phép quên thiết lập mối quan hệ tương hỗ giữa lý thuyết và thực hành, sao cho sinh viên, trên những cơ sở lý thuyết tiếp thu được, có thể tự tin biện luận cho những quyết định dịch thuật của mình. Năng lực biện luận này khó có thể hình thành được, nếu chỉ thông qua những bài thực hành dịch thuần túy. Trong những chuyên đề về lý thuyết biên dịch, cũng nên đề cập đến mối quan hệ

chặt chẽ giữa lý thuyết với thực hành thông qua những bản dịch mẫu. Khó có thể nói cụ thể hàm lượng lý thuyết và thực hành đưa vào các chuyên đề biên dịch bao nhiêu là đủ. Mục đích ở đây là sau khi tốt nghiệp, sinh viên có được một nền tảng vững vàng để xử lý văn bản một cách tự tin và có phương pháp (ở các giai đoạn như tiếp nhận, sản sinh và biên tập bản dịch). Trên cơ sở này, sinh viên biên dịch ra trường có thể tích lũy thêm kinh nghiệm và tiếp tục phát triển các kỹ năng dịch của mình.

2.4. Kết hợp hài hòa các hình thức giảng dạy biên dịch

Trong giáo học pháp biên dịch, có nhiều hình thức khác nhau để thực hiện giờ dạy biên dịch, ví dụ như hoàn thiện một bản dịch, luyện các thủ pháp dịch, dịch ứng tác, dịch định hướng, dịch để tạo ra những bản dịch có chức năng khác nhau, v.v. Mỗi giảng viên, tùy tình hình và tính sáng tạo của bản thân, có thể đưa vào áp dụng những mô hình giảng dạy riêng, sao cho giờ học thú vị hơn và đặc biệt là phải đạt được những mục tiêu giảng dạy đề ra.

Theo cá nhân tác giả bài viết này, thì hình thức giảng dạy nào cũng có hai mặt, không có cái nào có khả năng đáp ứng được hoàn toàn tất cả các mục tiêu giảng dạy đề ra. Vì vậy, người dạy cần phải suy nghĩ để kết hợp nhiều mô hình giảng dạy với nhau. Điều này không những làm cho giờ học trở nên hấp dẫn, thú vị hơn mà còn luyện được những kỹ năng khác nhau trong quá trình dịch.

Mục tiêu chính của giờ biên dịch là rèn luyện từng bước và có định hướng

cho sinh viên những kỹ năng quan trọng trong quá trình dịch. Mục tiêu này chỉ có thể đạt được thông qua việc kết hợp nhiều cách thức tổ chức giảng dạy khác nhau, bởi vì những kỹ năng khác nhau trong biên dịch sẽ được hình thành và phát triển thông qua những loại hình bài tập định hướng theo những mục tiêu giảng dạy đề ra. Quan trọng là việc áp dụng những hình thức giảng dạy phải phù hợp với khả năng ngôn ngữ của người học và mục tiêu giảng dạy. Trong quá trình đó, tính sáng tạo của người dạy là yếu tố vô cùng quan trọng, nhưng cũng phải có sự cân nhắc hợp lý để tránh hiện tượng sử dụng quá nhiều hình thức, gây nhiều khó khăn cho người học. Giảng viên cần phải bố trí thời gian thỏa đáng để thử nghiệm những hình thức giảng dạy mới nhằm rút ra được hình thức giảng dạy phù hợp cho từng lớp học cụ thể. Cần luôn suy nghĩ để thay đổi các hình thức giảng dạy để phù hợp với từng loại hình lớp học cụ thể, để đạt được những mục tiêu giảng dạy đề ra một cách tối ưu.

Tóm lại, theo ý kiến cá nhân của tác giả, để nâng cao chất lượng giảng dạy môn Biên dịch tại Khoa Trung - Nhật, cần chú trọng hơn nữa đến vấn đề chọn lựa tài liệu giảng dạy với tiêu chí phong phú, đa dạng và thiết thực. Ngoài ra, cũng cần chú trọng bồi dưỡng các kiến thức về phương diện giáo học pháp biên dịch, giúp sinh viên hình thành và phát triển các kỹ năng trong dịch thuật, ví dụ như năng lực tìm hiểu văn bản, năng lực xác định loại hình văn bản và phân tích văn bản, năng lực tra cứu, v.v.

Cuối cùng, giảng viên cần luôn suy

ngữ để kết hợp hài hòa các hình thức giảng dạy biên dịch, luôn thay đổi, sáng tạo các hình thức giảng dạy, để phù hợp với từng đối tượng lớp học cụ thể nhằm đạt được những mục tiêu giảng dạy đề ra một cách tốt nhất./.

Tài liệu tham khảo

[1] Nguyễn Thị Thúy (2019). *Đổi mới phương thức giảng dạy ngoại ngữ tại các trường đại học: Cơ hội và thách thức*. Đại học Ngoại ngữ Hà Nội (Đại học Quốc gia Hà Nội) <http://tapchitaichinh.vn/tai-chinh-kinhdoanh/doi-moi-phuong-thuc-giang-day-ngoai-ngu-tai-cac-truong-dai-hoc-co-hoi-va-thach-thuc302666.html>

[2] Đoàn Thị Thu Hà (2018). *Đổi mới phương pháp giảng dạy Module biên phiên dịch theo hướng ứng dụng*. <http://pou.edu.vn/khoann/news/doi-moi-phuong-phap-giang-day-module-bien-phien-dich-theo-huongung-dung.266>

[3] Lê Văn Thăng (2008). *Những thay đổi cấp thiết trong dạy-học dịch trước vận thế hội nhập*. Tạp chí Khoa học Đại học Huế, 47.